Deinstitucionalizācija — pārbaudījums sabiedrībai

Lai novērstu institucionālās aprūpes dominanci un veidotu personu ar ierobežotām iespējām cilvēktiesības respektējošu dzīves vidi, Latvijā norisinās deinstitucionalizācijas projekts. Tā mērķis ir veicināt sabiedrības locekļu ar ierobežotām iespējām tiesību aizsardzību, pašnoteikšanās veicināšanu un pilnvērtīgas dzīves sabiedrībā nodrošināšanu.

Zigfrīds Gora pauž — iespējams, ka grūtākais nav izveidot un uzbūvēt infrastruktūru, bet gan šeit nodrošināt kvalitatīvu pakalpojumu, kas atbilst deinstitucionalizācijas plāna idejām. AGRA VECKALNIŅA foto

Vidzemes plānošanas reģionā deinstitucionalizācijas aktivitātes tiek īstenotas projekta „Vidzeme iekļauj" ietvaros, kuru īsteno VPR administrācija sadarbībā ar visām Vidzemes pašvaldībām un VPR ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēm, un valsts sociālās aprūpes centriem. Šajā projektā ir iesaistījusies arī Madonas novada pašvaldība, lai sniegtu sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamību deinstitucionalizācijas mērķgrupām, nodrošinot iespējas pilnvērtīgai dzīvei sabiedrībā. Sīkāk par projekta gaitu un problēmām lūdzu pastāstīt Madonas novada domes priekšsēdētāja vietnieku **Zigfrīdu Goru**.

— Kad un kāpēc tika pieņemts lēmums par deinstitucionalizācijas projekta īstenošanu?

— Saskaņā ar 2016. gada 1. martā noslēgto sadarbības līgumu par projekta „Vidzeme iekļauj" īstenošanu viens no projekta uzdevumiem bija izstrādāt Vidzemes reģiona deinstitucionalizācijas plānu. Pašvaldības, tajā skaitā arī Madonas novads, apņēmās īstenot sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu attīstību. Lai īstenotu izvirzītos mērķus, 2017. gadā un 2019. gadā izveidotas darba grupas, kas kopā ar sociālā dienesta speciālistiem izstrādāja pakalpojumu klāstu.

Madonas novadā ir daudz cilvēku — gan bērnu, gan pieaugušo —, kuriem ir ierobežotas spējas aprūpēt sevi, tāpēc ir nepieciešams atbalsts, kas pēc sava satura ir pietuvināts mājai un ģimeniskai videi. Cilvēkam, lai saņemtu atbalstu, nebūs jādodas dzīvot uz ilgstošās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju tikai tāpēc, ka nav pieejams nepieciešamais atbalsts dzīvesvietā jeb tā sauktie sabiedrībā balstīti pakalpojumi. Bāreņi un bez vecāku gādības palikušie bērni, bērni ar funkcionāliem traucējumiem un viņu likumiskie pārstāvji, cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem — sociālās grupas, kam deinstitucionalizācijas projekta ietvaros būs sniegts atbalsts jaunā kvalitātē.

— Kā šobrīd norisinās process, kāda ir situācija, un vai visi darbi rit pēc plāna (iekļaušanās termiņos u. c.)?

— Projekts „Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plāna īstenošana Madonas novadā" nodrošinās sociālo pakalpojumu infrastruktūras izveidi un attīstību Madonas novada teritorijā. Projekta galvenās darbības ir infrastruktūras izveide ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanai bērniem Madonas novadā. Pirmkārt, jauna kotedžas tipa ēka Ozolu ielā 1, Ozolos, Liezēres pagastā, Madonas novadā, ar ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu ar normatīviem atbilstošām sešām vietām (šobrīd notiek būvniecība). Otrkārt, infrastruktūras izveide jauniešu mājas pakalpojumu sniegšanai Madonas novadā (jauna ēka Zaļajā ielā 3, Ozolos, Liezēres pagastā, Madonas novadā) — jauniešu mājas pakalpojums, nodrošinot normatīviem atbilstošas astoņas vietas (šobrīd notiek būvniecība).

Treškārt, daudzfunkcionālā sociālo pakalpojumu centra infrastruktūras izveide sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanai bērniem ar funkcionāliem traucējumiem Madonas novadā (Parka ielā 6, Madonā, Madonas novadā) — sociālās rehabilitācijas centrs bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu likumiskajiem pārstāvjiem ar iespēju sniegt pakalpojumu 38 bērniem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu likumiskajiem pārstāvjiem (šobrīd notiek būvniecība), kā arī dienas aprūpes centra pakalpojumu nodrošināšanai bērniem ar funkcionāliem traucējumiem Madonas novadā Parka ielā 4, Madonā, Madonas novadā (dienas aprūpes centrs bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, nodrošinot normatīviem atbilstošas 13 vietas, šobrīd notiek būvniecība). Plānota arī atelpas brīža pakalpojumu nodrošināšana bērniem ar funkcionāliem traucējumiem Madonas novadā (Parka ielā 4, Madonā, Madonas novadā), nodrošinot normatīviem atbilstošas 5 vietas (šobrīd notiek būvniecība). Ceturtkārt, infrastruktūras izveide grupu dzīvokļa pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem Madonas novadā (Jaunatnes ielā 1, Ozolos, Liezēres pagastā, Madonas novadā) — grupu dzīvokļa pakalpojums, nodrošinot normatīviem atbilstošas 14 vietas (pagaidām nav uzsākti pārbūves darbi).

Piektkārt, infrastruktūras izveide dienas aprūpes centra pakalpojumu sniegšanai personām ar garīga rakstura traucējumiem Madonas novadā (Parka ielā 6, Madonā, Madonas novadā) — dienas aprūpes centrs pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, nodrošinot normatīviem atbilstošas 22 vietas (pakalpojums jau tiek īstenots).

Šobrīd visi plānotie darbi notiek atbilstoši grafikam. Lai arī administratīvu iemeslu dēļ nav uzsākti darbi Jaunatnes ielā 1, Ozolos, tomēr laika rezerve darbu paveikšanai vēl ir.

Pašvaldība ar domes lēmumu (16. novembrī 2021. gadā) ir piekritusi Vidzemes plānošanas reģiona piedāvājumam par grupu dzīvokļu pakalpojuma paplašināšanu, tas ir, to izveidi arī Mārcienā. Lai uzsāktu pakalpojuma infrastruktūras projektēšanas darbus, vēl nepieciešams Labklājības ministrijas akcepts.

Projekta ietvaros dienas centra pakalpojums personām ar GRT ir izveidots arī Lubānas pilsētā, kas jau apkalpo klientus.

— Kādas ir lielākās grūtības un izaicinājumi šī projekta īstenošanā?

— Iespējams, ka grūtākais nav izveidot, uzbūvēt infrastruktūru (ja ir labs projekts, labs būvnieks, tad te problēmu nav), bet gan šeit nodrošināt kvalitatīvu pakalpojumu, kas atbilst deinstitucionalizācijas plāna idejām. Vai mēs, izveidojot pakalpojumus, varēsim piedāvāt cilvēkiem dzīvot pilnvērtīgu dzīvi? To visu varēs nodrošināt ar profesionālu un cilvēcisku iejūtību piepildīts atbalsts. Tāpēc jau šobrīd ir jādomā par pakalpojumu sniedzēju izvēli, apmācību utt.

— Vai ir radušās kādas atkāpes no sākotnēji pieņemtajām iecerēm vai izmaiņas plānos?

— Pakalpojumu saturs ir tāds pats kā iecerēts, vienīgi to daudzums būs palielinājies — no jauna ieplānotie grupu dzīvokļi personām ar garīga rakstura traucējumiem Mārcienā. Izmaiņas ir plānotajās būvniecības izmaksās, jo neparedzēti būvdarbi parādījās jauniešu mājas pakalpojuma objektā Zaļajā ielā 3, Ozolos, un daudzfunkcionālā sociālo pakalpojumu objektā Parka ielā 4, Madonā, kas ir sadārdzinājis šo projektu īstenošanu.

— Vai ir notikusi pieredzes apmaiņa starp Madonas novadu un kādu citu novadu valstī, kurā arī ticis realizēts šāds projekts?

— Vidzemes plānošanas reģiona īstenotā deinstitucionalizācijas projekta „Vidzeme iekļauj" ietvaros apmeklējām sociālās aprūpes un rehabilitācijas centru „Eleja", kur iepazināmies ar pakalpojumiem: „atelpas brīdis", „jauniešu māja", „grupu dzīvokļi". Ar ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu iepazināmies Naujenē — centrā „Kamoliņš".

— Kāda ir sabiedrības attieksme un nostāja pret DI projektu?

— Teikšu, ka piesardzīga, jo mums vēl nav tādas pieredzes. Mums vēl daudz būs jāmācās. Deinstitucionalizācija ir mūsu sabiedrībai pārbaudījums — vai mēs esam gatavi savā vidū pieņemt citādo, atšķirīgo? Vēl vairāk — vai mēs varēsim pasniegt palīdzīgu roku savam līdzcilvēkam?

Tuvojas Ziemassvētki — līdzjūtības, palīdzības, atbalsta, labestības, devīguma svētki, kas mūs visus spēcina ar cerību, ka viss šajā pasaulē kļūs mums katram sasniedzams un pieejams.

LINDA OZOLA

Sabiedrības nostāja pret šo projektu ir piesardzīga, jo mums vēl nav tādas pieredzes. Vai esam gatavi savā vidū pieņemt citādo, atšķirīgo? Vēl vairāk — vai mēs varēsim pasniegt palīdzīgu roku savam līdzcilvēkam?"

EKSPERTA VIEDOKLIS

Deinstitucionalizācijas process Vidzemes pašvaldībās

Projekta "Vidzeme iekļauj" vadītāja INA MIĶELSONE:

— Šobrīd pirmo tikšanos aizvadījusi Vidzemes plānošanas reģiona īstenotā projekta "Vidzeme iekļauj" jaunā vadības grupa.

Grupā pārstāvētas pašvaldības, kas projekta ietvaros īsteno deinstitucionalizācijas procesu ar mērķi nodrošināt sabiedrībā balstītus sociālos pakalpojumus. Tikšanās laikā pārskatīts līdz šim paveiktais, kā arī diskutēts par izaicinājumiem, ar kuriem saskaras pašvaldības pakalpojumu izveidē.

Madonas novadā šobrīd sniegti pakalpojumi **bērniem ar funkcionāliem traucējumiem:** sociālā rehabilitācija — 36 bērni; sociālā rehabilitācija bērna ar funkcionāliem traucējumiem vecākam — 13 bērnu vecāki; sociālā aprūpe — 1 bērns. Madonas novadā sniegti pakalpojumi **pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem:** grupu dzīvokļa pakalpojums — 4 cilvēki; specializētās darbnīcas — 2 cilvēki; dienas aprūpes centra pakalpojums — 18 cilvēki; aprūpes mājās pakalpojums — 3 cilvēki; speciālistu konsultācijas un individuālais atbalsts — 29 cilvēki.Iepazīstoties ar Vidzemes plānošanas reģiona apkopoto informāciju par aktuālo situāciju un līdz šim pašvaldībās sniegtajiem pakalpojumiem pieaugušajiem ar garīga rakstura traucējumiem un bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, tajā skaitā izveidoto infrastruktūru (piemēram, dienas aprūpes centriem, grupu dzīvokļu mājām, specializētajām darbnīcām), secināms, ka sasniegtie rādītāji mēdz krasi atšķirties starp pašvaldībām. Iemesls ir salīdzinoši sarežģītā šādu pakalpojumu plānošana, jautājumi, kas skar infrastruktūras objektu būvniecību, ar "Covid-19" pandēmiju saistīti jautājumi, kā arī administratīvi teritoriālā reforma. Būvniecībā ir gan vērojams izmaksu pieaugums, gan novērojams salīdzinoši daudz projektēšanas kļūdu. Tajās pašvaldībās, kurās izmaiņas ieviesa administratīvi teritoriālā reforma (piemēram, Madonas novadā, kam pievienots Lubānas, Ērgļu un Cesvaines novads), šobrīd liels resurss jāvelta jaunās struktūras izveidei, saistošo noteikumu izstrādei, notiek darbinieku izvērtēšanas process, kas dažkārt saistīts ar darbinieka aiziešanu, ņemot vērā pašvaldības piedāvājumu. Arī epidemioloģiskā situācija ietekmē pakalpojumu nodrošināšanu, jo ir cilvēki, kuri baidās saņemt pakalpojumu šajos apstākļos, kā arī ne visi pakalpojumu sniedzēji piekrīt vakcinēties, kā rezultātā jāpārtrauc darbs.

Deinstitucionalizācijas projekta vadības grupā iesaistīti pa vienam pārstāvim no Madonas, Alūksnes, Cēsu, Gulbenes, Smiltenes, Valkas, Valmieras un Varakļānu novada pašvaldībām. Tās pārstāvju uzdevums turpmāk būs uzraudzīt un sekmēt pakalpojumu izveidi minētajās pašvaldībās, sniedzot nepieciešamo atbalstu to sociālajiem dienestiem un citām saistītām institūcijām, lai sekmīgi īstenotu deinstitucionalizācijas procesu saskaņā ar sākotnēji projekta "Vidzeme iekļauj" ietvaros izstrādāto plānu.

INESE ELSIŅA

Konceptuāli atbalsta grupu dzīvokļu izveidi

Madonas novada pašvaldība no Vidzemes plānošanas reģiona (VPR) oktobrī saņēma uzaicinājumu projekta „Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas (DI) plāna īstenošanai Madonas novadā" ietvaros attīstīt papildu pakalpojumu infrastruktūru, izveidojot sociālo pakalpojumu — grupu dzīvokļi pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem. Vairākkārt šo jautājumu izskatot komiteju un domes sēdēs, konceptuāli nolemts virzīt šī pakalpojuma attīstīšanu Mārcienā, Meža ielā 5, vienā no šīs daudzdzīvokļu mājas kāpņutelpām.

Plānots izveidot papildu pakalpojumu — 12 grupu dzīvokļus — Meža ielā 5, Mārcienā. AGRA VECKALNIŅA foto

28. oktobra domes sēdē projekta „Vidzeme iekļauj" sociālo pakalpojumu eksperte Laine Zālīte deputātiem atklāja, ka oktobra sākumā no grupu dzīvokļu izveides savā pašvaldībā atteicies Alūksnes novads sakarā ar vairāk nekā divkārt augušajām materiālu un būvniecības izmaksām. Izvērtējot pārējās pašvaldības, kuras iesaistītas DI pasākumu īstenošanā, VPR konstatējis, ka Madonas novada pašvaldība līdz šim pārdomāti un mērķtiecīgi īstenojusi DI procesa aktivitātes gan pakalpojumu sniegšanas, gan jaunu pakalpojumu izveides jomā; turklāt pastāv liela iespējamība, ka ar pašreiz veidoto klientu vietu skaitu nepietiks, lai nodrošinātu pakalpojumus visiem novada iedzīvotājiem, kam tas ir nepieciešams.

Laine Zālīte skaidroja, ka grupu dzīvoklis pēc būtības ir tāds pats dzīvoklis kā jebkurš cits, tikai cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem vajadzībām strādā arī sociālais darbinieks, sociālais rehabilitētājs un aprūpētājs, dežurants. Pa dienu cilvēki dodas uz darbu vai dienas aprūpes centru, pie ārstiem, uz bibliotēku; atšķirība ir vien tajā, ka ir iepriekš minētais atbalsta personāls. Jau šobrīd vairāki Madonas novada iedzīvotāji veiksmīgi uzsākuši dzīvi sabiedrībā citu pilsētu grupu dzīvokļos, savukārt vismaz septiņi, kas dzīvo Valsts sociālās aprūpes centros (VSAC), izteikuši vēlmi atgriezties uz dzīvi Madonas novadā. Nepieciešamība pēc grupu dzīvokļiem ir jau šobrīd, un tā būs arī tuvākajā nākotnē, visticamāk — pārsniedzot Madonas novada DI projekta ietvaros līdz šim plānotās 14 vietas.

— Nākotnē un jau šobrīd cilvēku ievietošana institūcijā, kuriem ir 1., 2. aprūpes līmenis jeb kuriem nav ļoti ierobežotas pašaprūpes spējas, samazinās. Iepriekš bija ierasts klientus ievietot VSAC, šobrīd tās durvis ir tādas kā pievērtas, un turpmāk sociālās aprūpes centru skaits un pakalpojumu pieejamība tikai samazināsies. Tādēļ par grupu dzīvokļu izveidi pašvaldībai, visticamāk, tāpat būs jādomā, ja ne DI projekta ietvaros, tad pašiem, — pauda Laine Zālīte.

Madonas novada pašvaldība, piekrītot, ka šāda pakalpojuma izveide būtu aktuāla, tika pārskatījusi vairākus variantus grupu dzīvokļu izveides vietai — gan Barkavā, gan Aizpurvē, taču par piemērotāko izvēlēta Mārciena, galvenokārt citu pakalpojumu pieejamības un novada centra tuvuma dēļ.

Projektu sagatavošanas un ieviešanas speciāliste Ilze Medne 16. novembra domes ārkārtas sēdē informēja, ka Meža ielas 5 daudzdzīvokļu māja sastāv no trim atsevišķām kāpņutelpām, katrā ir trīs stāvi. Grupu dzīvokļi tiktu veidoti vienas kāpņutelpas 1. un 2. stāvā, tajos varēs izvietot līdz 12 klientiem. Dzīvokļi būs jāpārplāno, jānodrošina vides pieejamība, ēkai jāpievada siltumtrase, kā arī no jauna jāizveido visi iekšējie inženiertīkli. Ļoti provizoriskas izmaksas kopējās platības pārbūvei, kas ir ap 360 kvadrātmetriem, varētu sastādīt 306 444 eiro (ar PVN). Tām pieejams ERAF un valsts budžeta finansējums.

Mārcienas pagasta pārvaldes vadītājs Edgars Lācis vērtēja, ka šāda pakalpojuma izveide ēkā dotu iesākumu šī dzīvojamā fonda attīstībai. — Mārcienas pagastā ir 150 pašvaldības dzīvokļi, šī ir tikai viena 36 dzīvokļu māja. Kāpņutelpa, kurā plānots izveidot grupu dzīvokļus, šobrīd nav apdzīvota; pieteikumus par to iepriekš jau tikām rakstījuši uz investīciju plāniem. Šis projekts dotu augšupeju attīstībai, — spriedza Edgars Lācis.

Iespējams, ar laiku ēkā varētu izvietot arī citus ģimeniskai videi pietuvinātus pakalpojumus, piemēram, senioriem.

Projekta „Vidzeme iekļauj" vadītāja Ina Miķelsone arī uzsvēra — šobrīd nepieciešama konceptuāla pašvaldības piekrišana virzīt pakalpojuma izveidi, jo reālās darbības pie projekta īstenošanas varētu sākties vien nākamajā gadā. Laikā, kamēr izmaiņas projektā par finansējuma pārvirzīšanu Madonas novada pašvaldībai izies visas nepieciešamās instances, pašvaldībai būs laiks apzināt faktiskās būvdarbu izmaksas projektēšanas tāmju un būvdarbu iepirkuma rezultātā.

Kā to raksturoja domes priekšsēdētājs Agris Lungevičs, pašvaldība šobrīd konceptuāli piekrīt jauna pakalpojuma izveidei DI projekta ietvaros, taču, ja nepieciešamais finansējums izrādīsies lielāks, nekā plānotais, no pakalpojuma izveides varēs arī atteikties. — Iepriekš esam runājuši, ka tā būtu apsvērama ideja. Arī izvēlētā vieta ir laba — gan pansionāta, citu pakalpojumu tuvums, gan tas, ka tā ir daudzdzīvokļu ēka, — to, ka vismaz jāmēģina iesaistīties projektā, akcentēja Agris Lungevičs, kam vienbalsīgi piekrita arī domes deputāti.

LAURA KOVTUNA

Tā ir utopija, ka visus gaida labas audžuģimenes

Grašu bērnu ciemata vadītāja Sandra Stade:

— Dzīvošanas apstākļi Cesvaines pusē — Grašu bērnu ciematā — ir pietuvināti tādiem, kādi tie ir mājās, kaut arī tā nav ģimene klasiskajā izpratnē. Risinājums ir atrasts labākais no visiem iespējamajiem, jo bērni dzīvo nevis kā internātā, bet mājiņās. Situācijas analīze liecina, ka Grašu bērnu ciemata sniegto pakalpojumu var pielāgot ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanā.

Par deinstitucionalizācijas plānu — manuprāt, atkal to varētu nodēvēt par jauno kampaņu vai akciju, ka visiem bērnunamu bērniem jāatrod mājas un par katru cenu jādzīvo audžuģimenēs, jāsameklē aizbildņi, ka bērnunami nav vajadzīgi, tie jāslēdz ciet. Taču realitāte ir tāda, ka šos bērnus drīzāk atved atpakaļ no audžuģimenēm, nekā paņem. Viena daļa bērnu jau ir pabijuši ģimenēs, bet nejutās tur vajadzīgi. Kur ir garantija, ka atkal būs labi. Tas ir grūts pienākums — audzināt un rūpēties par jaunpienācēju, jo bērni ir izveidojušies tādi, kādi nu viņi ir. Tāpēc ne katrai audžuģimenei būs viegli.

Grašu bērnu ciematā cenšamies radīt māju izjūtu. Mums bērni dzīvo četrās mājās, šobrīd katrā mājā ir izvietoti seši bērni. Viņi savu dzīvesvietu, savu istabu var paši iekārtot, radīt savu vidi, un tā ir māja, kur katram iemītniekam ir arī savi pienākumi. Svarīgi ir arī tie cilvēki, ar kuriem bērni ir kopā, un mums ir labi darbinieki. Arī pusaudži ne vienmēr grib ko mainīt, ne vienmēr grib tikt prom, jo ir pieraduši dzīvot šajā vidē, kādā ir iejutušies, te ir arī savi draugi. Ienākt un iejusties jaunā vidē, kur vēl nav draugu, nav vienkārši. Protams, mums ir jāpieskata šie bērni, jo viņi ir ar problēmām. Paņemot bērnu audžuģimenē, bet netiekot galā ar problēmām, bieži vien seko lēmums — atgriezt viņu atpakaļ tajā vietā, no kuras ir paņemts. Tas ir ļoti bēdīgi, bet bērns nejūtas ne pie kā vainīgs, arī nejūtas vajadzīgs, viņš jūtas nodots. Daudzviet, kur bērnunami ir reorganizēti vai likvidēti, jau šobrīd nav, kur likt bērnus ar problēmām. Kas būs vēlāk? Domāju, ka tā ir diezgan liela utopija, ka visiem atradīsies labas audžuģimenes. Ir daudz *foršu* ģimeņu, bet ir arī tādas, kas pieņem bērnunama bērnus tādēļ, ka valsts par to maksā. Ja kas, var atdot bērnu atpakaļ. Un atkal bērnunams ir tā vieta, kur var atgriezties, un mums ir jātiek galā ar visu. Svarīgi, lai šeit justos kā mājās, un domāju, ka ikdienā pie mums Grašos pusaudži tā arī jūtas, tāpēc jau mēs pie tā strādājam.

Grašu bērnu ciemats pastāv 27 gadus, un visus šos gadus te ir uzturējušies vidēji 25—30 bērnu. Cits iedzīvojas labāk, cits sliktāk, cits varbūt nespēj pieņemt to, ka nav palicis ģimenē, bet pēc kāda laika, ar gadiem daudzi novērtē, ka viņiem Grašu bērnu ciematā ir bijušas īstas mājas.

IVETA ŠMUGĀ

Pašvaldībām izdevīgāk pakalpojumu būtu pirkt

Iedzīvotāju attieksme pret uzsāktajiem deinstitucionalizācijas projektiem (DI) Latvijā ir dažāda. Kritiski to vērtē arī Praulienas pagasta iedzīvotājs, vairāku sasaukumu Madonas novada domes deputāts Andrejs Ceļapīters. Viņa pārliecība — pašvaldībām izdevīgāk šo pakalpojumu būtu bijis pirkt, it sevišķi mūspusē:

— DI projektu es vērtēju kritiski, ņemot vērā, kā tas Madonas novadā tiek īstenots. Ļoti spilgts nepārdomātas rīcības piemērs ir mājas Ozolos, Zaļajā ielā 3, Liezēres pagastā, būvniecība 8 jauniešiem, kaut gan tur esošajā aprūpes centrā patlaban uzturas ap 30, līdz ar to — par kādu ģimenisku vidi vispār var runāt, jo visiem tajā vietas tāpat nepietiks. Turklāt Madonas novadā ir Grašu ciemats, kur tas viss veiksmīgi funkcionē jau padsmit gadu un bērni dzīvo atsevišķi būvētajās mājiņās. Tāpēc nav saprotams, kāpēc būvēt vēl vienu atsevišķu objektu, ja izdevīgāk šo pakalpojumu būtu pirkt Grašu ciematā.

Vēl viena iebilde saistās ar izmaksām konkrētajai mājai, jo tās tagad par Līvānu tipa māju ir saceltas līdz 344 tūkstošiem. Pie tam pamatu pastiprināšanai pašvaldība piešķīrusi 26 000 eiro plus PVN, bet par šādu summu, manuprāt, iespējams izbūvēt pamatus lielai mājai jebkurā vietā.

Un tas viss tiek darīts situācijā, kad Labklājības ministrija ir izvirzījusi mērķi tiem vairāk nekā 500 bērniem, kas patlaban atrodas dažādās Latvijas institūcijās, piecu—septiņu gadu laikā atrast ģimenes jeb valsts politika ir vērsta uz to, lai bērni, kuri palikuši bez vecāku gādības, augtu ģimenēs, un uz to arī būtu jāorientējas. Taču mēs būvējam šādu ēku par 344 000 eiro, un tā, manā skatījumā, ir nesaimnieciska rīcība, nerēķināšanās ar resursiem, lai sasniegtu konkrētu mērķi.

Kritisku attieksmi pret DI projektu veicina arī tas, ka mūsu Madonas novadā tas ir ļoti sadārdzinājies. Pašvaldības līdzfinansējums jau pārsniedz 50%, kaut gan sākotnēji DI projektiem bija paredzēts ERAF finansējums 85%, bet pašvaldības līdzfinansējums — 15% apmērā.

Attiecībā uz Madonas pilsētu — labi, ka vismaz izdevās pārliecināt, ka šim mērķim nevajag izmantot ēku Skolas ielā 8, kas izsenis bijusi izglītības iestāde. Ēka Parka ielā 4 tam ir piemērotāka, ja vēl ņem vērā, ka šajā dienas aprūpes centrā tiks izvietoti bērni ar funkcionāliem, nevis garīga rakstura traucējumiem, kā tas sākumā bija ieceerēts, kas nākotnē varētu radīt problēmas šajā aktīvajā Madonas sabiedriskajā centrā. Vienīgi beidzamais Madonas novada domes lēmums par grupu dzīvokļu izveidi, izremontējot vienu kāpņutelpu daudzdzīvokļu mājā Mārcienas pagastā, ir diezgan pieņemams risinājums ar nosacījumu, ja būtiski nepalielināsies izmaksas.

ŽEŅA KOZLOVA

Pārmaiņas gaida ar pozitīvu noskaņu

Īstenojot deinstitucionalizācijas procesu valstī, Vidzemes plānošanas reģions īsteno projektu „Vidzeme iekļauj". Tā mērķis ir Vidzemes reģionā palielināt ģimeniskai videi pietuvinātu un sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamību dzīvesvietā personām ar invaliditāti un bērniem.

Deinstitucionalizācijas projekta ietvaros pārmaiņas paredzētas arī Madonas novada bērnu un jauniešu ārpusģimenes aprūpes un atbalsta centrā „Ozoli".

Centra vadītāja **Sarmīte Pabērza** stāsta: — Šis mums ir pārmaiņu laiks. Nenoliegšu, esam nedaudz apmulsuši no jaunās kārtības. Kopā ar „Vidzeme iekļauj" nodaļas pārstāvjiem esam devušies pieredzes apmaiņas braucienos gan uz Daugavpils novadu, gan Eleju. Piedalāmies plānotajās mācībās kopā ar Smiltenes novada darbiniekiem. Šobrīd aktuālākais jautājums ir par paredzamo budžetu, štatu saraksti. Ir jāsaprot, kā viss darbosies dzīvē, jaunajos apstākļos. Nākamais gads noteikti būs izmēģinājuma laiks, kad sapratīsim, kā viss darbosies, kā strādāsim. Divpadsmit gadu esam strādājuši pašreizējā režīmā, lai arī ikdienā ir daudz izaicinājumu, tomēr jau bijām pieraduši, iestrādājušies. Tagad tas būs izaicinājums arī darbiniekiem. Turpmāk būs divas komandas — viena strādās ar jauniešiem, otra ar mazajiem bērniem. Katram kolektīvam atšķirsies darbības modelis, arī prioritātes. Manā skatījumā, dažādu vecumu bērniem tomēr vajadzētu augt kopā, lai cits no cita mācītos. Tas dod dzīves pieredzi. Ir plusi arī jaunajiem pakalpojumiem. Ģimeniskai videi pietuvinātos pakalpojums un jauniešu māja nodrošinās mazāku skaitu cilvēku, līdz ar to mainās iekšienes klimats, un jo mazāka kompānija, jo mīļāk, draudzīgāk, individuāla pieeja. Šis noteikti ir pamatprincips — būt tuvāk otram, vairāk, biežāk un ciešāk. Tas ir ļoti nozīmīgi. Pozitīvi, ka būs mājas, ar savu teritoriju, kur varēs darboties. Vide būs sakārtota. Protams, nedaudz satrauc, kā integrēsimies kopējā sabiedrībā, bet domāju, ka būs labi.

Bērni ir informēti, ka gaidāmas pārmaiņas, bet cenšamies viņus nesatraukt. Bērni izrāda interesi par notiekošo, labprāt dodas aplūkot jaunās mājas. Viņi vēlas noskaidrot, kur turpmāk dzīvos, kam būs piederīgi, kā tālāk noritēs ikdiena. Ilgu laiku visi ir bijuši kopā, tāpēc ļoti nozīmīgi viņiem ir šo saikni saglabāt. Arī turpmāk ciemosimies viens pie otra, piedalīsimies kopīgās aktivitātēs un būsim kopā.

AGRITA NUSBAUMA-KOVAĻEVSKA

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem